

metaphorice accipiendum esse, propter easdem rationes supra factas. Et præterea, quia nulla est necessitas talis metaphoræ. Valde enim frivolum est, quod Cajetanus ait, *ut metaphorice somnus intelligeretur, narrari Adam dormisse, et non scribi ipsum expergesfactum fuisse, seu evigilasse.* Hoc enim indicium nullius momenti est, tum quia non erat necessarium utrumque expresse narrari, quia per se notum erat post somnum vigiliam sequi: tum etiam quia statim dicitur Deus adduxisse Ewam ad Adam, quod non potuit facere, nisi vel excitando illum, vel excitatum supponendo.

17. Qualis fuerit sopor Adami.—De illo vero somno dubium est, qualis fuerit. Nam Chrysostomus, homil. 15, in Genes., existimat fuisse somnum corporalem, quem Deus immissoe dicitur, quia in Adamo tunc recens creato nulla erat naturalis causa corporalis somni, præsertim profundissimi. Talem enim illum fuisse Chrysostomus affirmit, et rationem hujus reddit, ne Adam in ablatione costæ dolorem sentiret: et in hoc consentit Epiphanius, haeres. 48, in principio. Alii vero Patres de somno (ut ita dicam) spirituali, id est, de interna contemplatione, quæ Adam ab omni sensuum usu abstraxerit, soporem illum interpretantur. Ita Augustinus, lib. 2, de Genes. cont. Manic., cap. 12. *Nam secedere, inquit, ab istis visibilibus rebus interiori intelligentia quasi obdormiscere est.* Idem lib. 9, Genes. ad litter., cap. 49, tract. 9, in Joan., post medium, ubi refellit illam rationem Chrysostomi quod somnus sit immissus Adæ ne sentiret dolorem. *Nam quis est (inquit) qui sic dormiat, ut ei ossa non evigilanti eveliantur? An quia Deus evellebat, propterea non sentiebat? Poterat ergo et vigilanti sine dolore eveltere, qui poterat dormienti.* Ac si diceret, etiamsi Adam dormiret, non poterat naturaliter non excitari, et dolorem sentire per avulsionem costæ: supernaturaliter autem, etiam a vigilante poterat Deus costam sine dolore auferre: non erat enim illam causam corporalis somnis necessarius: sopor autem spiritualis propter revelationem et cognitionem divinorum mysteriorum necessarius fuit. Ita etiam exponit illum soporem Rupertus, libr. 2, in Genes., cap. 34, Ambrosius cum aliis ad Ephes. 5, et indicat Hieronymus, in quæst. Hebraic. in Genes., cap. 2, ubi pro sopore, legit extasim, et mentis excessum. Tertullianus etiam, in lib. de Anim., cap. 21, soporem illum vocat spiritualem vim, qua constat prophetia, quam etiam per excessum, et exaggerationem amentiam vocat, quod expo-

nit cap. 45, dicens: *Hanc vim extasim dicimus excessum sensus, et amentiae instar, sic et in primordio somnus cum extasi delicatus.*

18. Proxima sententia in verbis Adæ duplice prophetiam continentibus fundatur.—*Auctoris sententia utramque precedentem conjungens.*—Quæ Patrum sententia fundatur in illis verbis Adæ: *Hoc nunc os ex ossibus meis, etc., usque ad illud, propter hanc relinquit homo patrem, et matrem, quia in illis verbis duplex prophetia continetur.* Una de præterito: nam Adam dormiens non vidit formationem Ewæ ex ossibus suis, et tamen illam cognovit, et professus est. Aliam de futuro, nimis Christi incarnationem, nam hoc sacramentum agnoscit Paulus in illis posterioribus verbis Adæ ad Ephesios, et Patres frequenter docent, et exponunt, quod alibi retuli. Ergo signum est, Adam cognovisse hæc mysteria, ac subinde soporem illum spiritualem extasim fuisse. At vero Chrysostomus supra revelationem quidem, et prophetiam Adæ agnoscit; dicit tamen, non eo tempore, quo auferebatur costa, sed postea discusso jam somno Adamum vaticinium accepisse. Verumtamen probabilius est, in ipsomet sopore elevatam esse mentem Adæ ad illa mysteria percipienda: non tamen negandum est etiam corporaliter obdormisse, quia utrumque videtur affirmare Scriptura, dicens, *Immisit Dominus soporem in Adam, et statim addens, cumque obdormisset,* et utrumque potest cum proprietate verificari: nam somnus corporalis non impedit divinam revelationem, imo quedammodo reddit mentem liberiorem ad illam recipiendam, ut dixit D. Thomas, quæst. 12, de Verit., art. 3, ad 2 et 2, 2, quæst. 172, art. 1, ad 1 et 2, atque ita utrumque fuisse in Adam, scilicet, et corporalem somnum, et spiritualem contemplationem, expresse docent Epiphanius et Tertullianus in locis citatis.

19. Ad exemplum primum in eodem num. 2.—Aliud exemplum, seu signum metaphoræ erat, quia Genes. 2, dicitur adduxisse Deum cætera animalia ad Adam, ut eis nomina imponeret, et quod ibi subditur, *Adæ vero non inveniebatur similis sibi.* Ex quibus verbis sumit Cajetanus occasionem fingendi Deum adduxisse animalia coram Adam, ut inquireret, an inter ea aliquod simile Adæ inveniret, quod illi posset in adjutorium esse. Quam inquisitionem ad litteram intellectam dicit esse ridiculam, et propterea fuisse a Moyse induciam, ut per metaphoram ejus, cætera, quæ de formatione Ewæ dicuntur, metaphorice intel-

ligere disceremus. Verumtamen non minus ridiculum est, tale signum inducere, et hujusmodi inquisitionem Deo, aut Moysi tribuere, quam fuisse illam ad litteram credere, aut excogitare. Negatur ergo illis verbis significari Deum adduxisse animalia ad Adam, ut interea aliquod Adæ simile quereret, nihil enim de hac inquisitione Scriptura narrat: Cajetanus autem ut metaphoram inveniret, illam in verbo *inveniendi* quæsivit, quia verbum *invenio* in quodam Latino rigore, rem quæstam offendere, significat. Verumtamen hoc leve fundamentum est, tum quia etiam illa significatio verbi *inveniendi* perpetua non est, aut necessaria: tum etiam, quia licet non dicitur inventum, nisi quod quæsitum est, nihilominus recte dici potest non inventum, quod nec quæsitum fuit: tum maxime, quia illud non inveniebatur, juxta verum sensum non ad Deum, sed ad Adamum infertur. Cum enim Adam, quando animalibus nomina imposuit, vidisset in singulis speciebus marem, et foemnam, quasi ad se reversus vidit, se non habuisse tunc sociam sibi similem. Hoc ergo modo invenit Adam, id est, cognovit se caruisse adjutorio simili sibi, et addit Josephus 1, Antiquit., cap. 2, in admirationem raptum fuisse, dicens: *Videns autem (utique Deus) Adamum carentem societate, et convictu fæminæ (non dum enim erat) mirantemque, quod reliquæ animantis, ita se haberent sopito illi costa una exempta mulierem ex ea formavit.*

22. An Deus costam Adæ carne vestitam tulerit.—*Responsio affirmans communis.*—*Contrarium indicat Augustinus.*—*Prior tamen responsio magis probatur.*—Interrogabit autem fortasse aliquis, cum Eva tantum ex costa Adæ fuerit formata, quomodo addiderit Adam, et caro de carne mea. Responsio communis et probabilis est, Deum non abstulisse ab Adam nudam costam, sed aliqua parte earnis contectam: et ita ad litteram fieri potuisse, ut ossa Ewæ ex costa, et caro ex carne formarentur. Ita sentiunt super Genesim Abulensis, Pereira, Oleaster, Catherinus et Ystella, et ex scholasticis Bonaventura, in 2, distinct. 18, artic. 1, quæst. 1, ad ult., et Alensis, 2 part., quæst. 85, membr. 2, in fine, et sequitur Molina, tract. de Opere sex dierum, disp. 21, et idem indicavit D. Thomas, 3 part., quæst. 31, artic. 5, ad 2, dicens, Adam quia institutus est ut principium quoddam humanæ naturæ habebat in suo corpore aliquid carnis, et ossis, quod non pertinebat ad integratatem personalem ipsius, sed solum in quantum erat naturæ humanæ principium, et de tali formata est mulier absque viri detimento. Nihilominus Augustinus, libr. 9, de Genes. ad litter., cap. 13, significat costam illam sine carne fuisse detractam, et ex sola illa fuisse illam Ewam formatam, et nihilominus carnem tantum pro costa fuisse restitutam. Et similiter tract. 18, in Joan.: *Potuit (inquit) Deus carnem substrahere homini, unde faceret fæminam, et infra: Non detraxit carnem unde faceret mulierem, sed detraxit os, et detraクト osse formata est mulier, et in loco ossis caro-suppleta est,* et statim declarat mysteria, propter quæ significanda ita factum est. Quo circa probabiliter dici potest, solam, et nudam costam Deum ab Adamo tulisse, et ex illa sola, ossa et carnem Ewæ formasse. Nihilominus

20. Ad tertium exemplum.—In tertio exemplo fingit Cajetanus verba illa, et adduxit eam ad Adam, non posse ad litteram intelligi, quia ibi erat Eva præsentissima, maxime si ex costa ejus formata fuit. Verumtamen nulla ibi est occasio metaphoræ. Nam imprimis fieri potuit, ut Deus costam Adamo subtractam in locum aliquantulum separatum a loco, in quo Adamus jacens dormiebat, adduceret, ut ibi Ewam formaret, et fortasse jam formatam influeret, ut voluntarie illam ad Adam adduceret. Deinde necessarium non est, ut verbum, *adduxit*, proprium motum localem significet: fortasse enim adducere Ewam nihil aliud fuit, quam illam Adamo in uxorem offerre, quam ipse statim amplexus est, dicens, *Hoc nunc os ex ossibus meis, etc.*

21. Ad quartum exemplum.—Unde ad quartum exemplum de his eisdem verbis negamus omnino esse metaphorice intelligenda. Nam imprimis non de omni foemina, sed Eva specialiter, ac proinde ad litteram, dicta sunt, et hoc significatum est per illam particulam, *hoc*

potuisse Adam dicere, *et caro de carne mea*, ad significandum, integrum corpus Evæ fuisse ex ipso formatum: nam ibi tam nomine *ossis*, quam *carnis*, totum corpus Evæ significatum est: fit autem illa repetitio, tum (ut dixi) ad indicandam integritatem corporis Eve: tum maxime ad magis commendandam utriusque conjunctionem. Et quia costa Evæ per divisionem carnis ejus, et quasi ex visceribus ejus educta fuerat: ideo etiam dicere potuit, *et caro de carne mea*, etiam ex particula carnis non fuisset formata. Fateor tamen priori modo magis proprie verba illa explicari. Quamvis autem concedamus costam simul cum carne ex Adamo sumptam esse, nihilominus, juxta opinionem D. Thomæ, dicendum est non eodem modo esse restitutam, sed puram carnem, ut verba Scripturæ magis significant, quia costa non erat necessaria, cum esset ultra naturalem numerum: caro autem necessaria erat, tum quia pars illa corporis naturaliter carne est repleta: tum etiam vacuitas illa corporis perfecte, et sine ullo signo divisionis, aut cicatricis consolidaretur.

23. *Ad quintum exemplum.*—Ultimum exemplum Cajetani alienum est ab hac historia, quam tractamus, et ideo quidquid de illo sentiatur, scilicet, an verba, quibus fertur Deus maledixisse serpentem post peccatum primorum hominum, proprie vel metaphorice accipiuntur, nihil ad praesentem causam refert. Nam illa referuntur in cap. 3, haec in cap. 2, Genes., et ibi materia ipsa, et circumstantiae litteraræ possunt sufficienter indicare metaphoram, quod in praesenti non invenitur. Itaque illa verba Domini ad serpentem juxta probabilem opinionem ad dæmonem sub figura serpentis representari dirigebantur; et ideo sub verbis, quæ secundum corticem litteraræ in serpentem, prout re vera est quoddam animal abominabile, et horribile, ac infestum hominibus, metaphorice continetur litteris sensus significans pœnam dæmoni impositam, et præsignificans vindictam de illo sumendam, eo quod genus humanum in peccatum induxit. De qua re videri potest Augustinus, libr. 2, de Genes. contra Manich., cap. 17 et 18, et lib. 41, Genes. ad lit., cap. 36, Epiphanius, contr. Ophitas, hæresi 37, et Theodoretus, quest. 34, in Genes., et alii expositores ibi.

24. *Dubium ultimum.*—*Resolutio ex Augustino.*—Ultimo inquiri hic poterat, an corpus Evæ immediate fuerit a Deo formatum, vel in eo opere ministerium aliquod Angeli habuerint, et an subito, et in instanti aut cum sue-

cessione aliqua formatio illa facta fuerit. Sed haec eodem fere modo definienda sunt, quo similia de corpore Adæ tractavimus. Solum est certius, in hac formatione aliquid fuisse prævium, quod successive, et per localem motum factum est, nimirum, ablationem costæ a corpore Adæ. Oportuit enim carnem aperiri, et costam evelli, seu dividi ab aliis partibus, et extra corpus trahi, quæ omnia non sunt sine motu et successione. Quamvis enim cogitare quis valeat, potuisse Deum costam a corpore extrahere sine transitu per medium, ac proinde sine divisione carnis Adæ, et sine motu locali successivo, sed per subitum transitum ab extremo ad extremum sine medio? non oportet tamen tale miraculum in hoc opere fingere, cum neque in Scriptura insinuetur, neque necessarium sit. Unde Patres supra allegati centent apertum fuisse latus Adæ, fuisseque figuram apertoris lateris Christi dormientis in Cruce. Hinc ergo Augustinus 9, Genes. ad litter., cap. 45, fatetur, dici posse, potuisse aliquid in hoc opere per Angelos fieri, quamvis formare Eam ex costa, et carne replere latus Adæ, solius Dei creatoris opus esse potuerit. Nam priora per motum localem fieri poterant: haec vero posteriora altiori modo operandi, et disponendi materiam indigebant, et hoc quidem posterius certum est ex dictis de corpore Adæ: illud vero prius; seu prævium Augustinus non audet affirmare, fuisse per Angelos factum, quamvis fieri potuerit: multo ergo minus nos audebimus. Imo verisimilius nobis videtur, totum illud opus a solo Deo fuisse factum, quia, ut sine ullo sensu costa educetur aperto latere Adæ, manus Dei erat necessaria. De alio vero puncto, an postquam costa Adæ educta fuit, et in eo loco constituta, ubi erat in corpus Evæ transformanda, subito, vel cum aliqua successione tota illa aedificatio, et corporis Evæ organisatio, ac dispositio facta fuerit, incertum est, et eodem modo disputari potest, et resolvi, quo circa creationem Adæ illud tractavimus.

CAPUT III.

AN PRIMI HOMINES PERFECTISSIMA CORPORA IN SUA CREATIONE ACCEPERINT.

1. *Perfectiones humani corporis recensentur.*—Tractamus de perfectione individuali, nam de specifica nihil novi est, quod dicamus. In quolibet autem particulari corpore humano, plures perfectiones desiderari, seu spectari pos-

sunt, scilicet integritas membrorum omnium, magnitudo corporis, quam habere solet in ætate perfecta, et consequenter proportionata quantitas singulorum membrorum, et unicuique accommodata. Item conveniens dispositio, et temperamentum corporis, et debita humorum proportio, ex qua sanitas sequitur, et virtus, ac efficacia ad exterius, et interius sentiendum, et ad alias actiones corporis exercendas, ac denique hæc comitari solet corporis pulchritudo. De his ergo omnibus certum est primos homines in sua creatione has perfectiones in gradu convenienti simul accepisse. Quia vero non est de omnibus æqualis certitudo, neque etiam est eodem modo de omnibus omnibus internis, sine ullo defectu, vel impedimento ad operationes membrorum, et sensuum perfecte exercendas. Ita docent, vel potius ut manifestum supponunt Patres, et Theologici, et ceteri Scriptores in Genes., et probatur ex verbis illis: *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, et erant valde bona.* ergo etiam corpus hominis erat valde bonum: quod profecto non haberet si esset mancum, aut mutilem: ergo saltem erat perfectum quoad integratatem debitam. Deinde cetera animalia integra fuerunt creata in corporibus suis. Unde post eorum creationem dicitur: *vidit Deus, quod esset bonum:* ergo multo magis homo, qui, ut præcesset ceteris, creatus est. Denique opera Dei perfecta sunt, et hoc pertinet ad bonitatem, sapientiam et omnipotentiam ejus: ergo maxime debuit hanc perfectionem ostendere in homine, quem innocentem creabat. Unde optima ratio colligitur, quia omnes defectus corporales humanæ naturæ per peccatum introducti sunt, nam sunt pœna peccati, ut infra videbimus: ergo in sua creatione, et ante peccatum illos non habuit, ac proinde cum corporibus intentis, et perfectis homines creati sunt.

4. *Assertio secunda circa secundam perfectionem staturæ, et ætatis ei respondentis.*—Circa secundam perfectionem dicendum est primos homines in perfecta ætate, et totius corporis, omniumque membrorum augmento consummato fuisse creatos. Hoc docuit Magister sentent. in 2, dist. 17, et ibi alii scholastici, et sumitur ex D. Thoma, dict. quest. 91, artic. 3 et 4, et probari solet ex Augustino 6, libr. Genes. ad litter., cap. 13. Sed ibi (ut notavit Perierius, libr. 4, in Genes., disput. de Format. corporis humani, quest. 3). Augustinus interrogando magis, quam asserendo loquitur. Affirmat autem et potuisse Deum hominem ita creare, et id fecisse, quod omnipotentem, et sa-